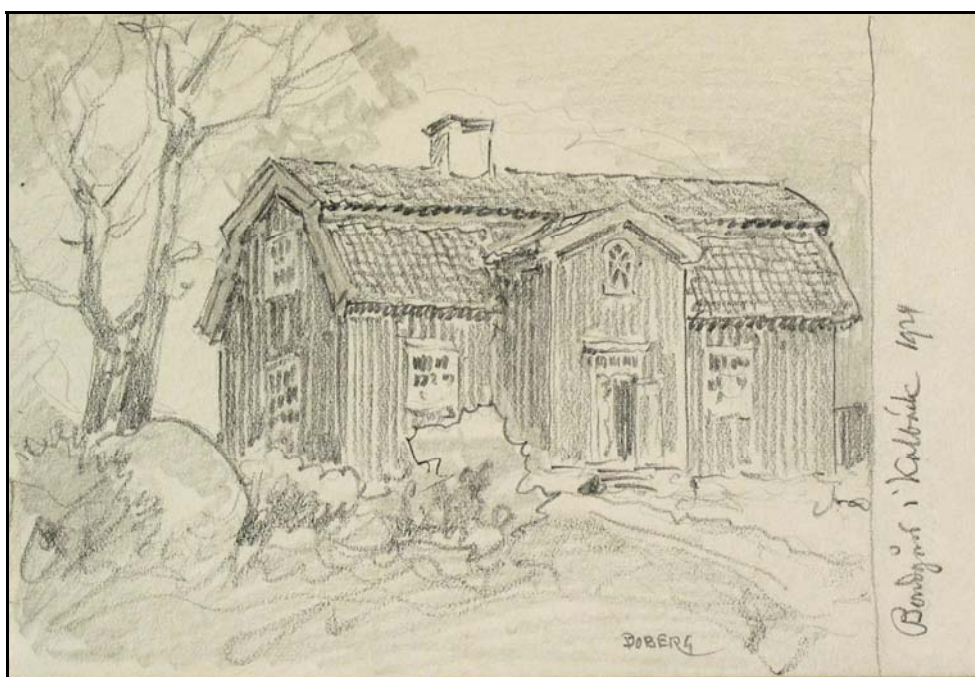

Jan Kotschack

VÅR HEMBYGD

Ferdinand Boberg och hans värld

Blyertsteckningen av en bondgård i Kolbäck är gjord av den mångbegåvade Ferdinand Boberg för knappt hundra år sedan (1924). Den ingår i en kollektion på drygt 3 000 skisser som Boberg gjorde för att bevara minnet av ett Sverige som var på väg att försvinna. Boberg och hans hustru Anna var pionjärer.

Övre raden: Ferdinand Boberg med sina föräldrar och de två äldre systrarna, Boberg som sexåring och som nygift med Anna. Nederst barndomshemmet i Kärrgruvan, givetvis tecknat av Boberg själv.

Ferdinand Boberg föddes 1860 intill Falu gruva där hans pappa Lars Gustaf börjat arbeta redan vid sju års ålder. Detta var ju i en tid när det inte fanns någon allmän folkskola. När lille Ferdinand var ett år flyttade hela familjen till Kärrgruvan i Norberg, där fadern blev gruvfogde, en slags inspektör.

Modern och de äldre systrarna hjälpte också till med bokföring och annat arbete som hörde till pappans ansvar som gruvfogde. Dessutom skulle ju familjen äta, självförsörjning var en självklarhet och man hade ett litet jordbruk och djur, dessutom några pigor och drängar. Handelsboden låg alltför långt bort för att vara ett alternativ. På sin ålders höst funderade Ferdinand Boberg över sitt liv:

”När jag nu på gamla dagar reflekterar över den oändligt skiftande rikedom, de mest skilda intryck som jag fått mottaga under ett redan mycket långt liv, från den enklaste självförsörjnings alla smådetaljer under barndomen på 1860-talet till vetenskapens och teknikens fullkomligt otroliga landvinningar på 1930- och 40-talen, då man bl.a. kan i vilken enkel stuga som helst höra vad som i samma sekund sägs i Stockholm eller Grönköping eller Newyork, så är min tacksamhet mot den *Högsta makten* lika ödmjukt uppriktig som fullkomligt gränslös! Och när jag därtill fogar att jag från 28 till 75 års ålder fått dela livet med en bedårande livskamrat i orubbligt trofast sammanhållning så blir min tacksamhet helt enkelt utsäglig!

För mig personligen var och förblev emellertid under barndomen det oemotståndliga intresset för lokomotiven, hyttorna, smedjorna, stampverket, hästvindarna, konstgångarna och pumparna det huvudsakliga innehållet, med det resultatet att jag vid 14 års ålder kände dessa detaljer utantill. Underbar tillrättaläggning för mina svenska bilder!”

Citat ur boken *Brobergiana. Anteckningar av och om Anna och Ferdinand Broberg* (1958)

Ända sedan barndomen var Boberg fascinerad av järnhanteringen runt om i Bergslagen. Kolteckningen ovan är från smälthammaren i Ramnäs under första resan för Svenska bilder, 1915. Först blyertsteckningar som skisser, sedan i vissa fall kolteckningar som den ovan.

Ferdinand var ett mycket begåvat barn, duktig på att teckna och musikalisk. Kanske skulle han till och med kunna bli kantor i någon näraliggande kyrka?

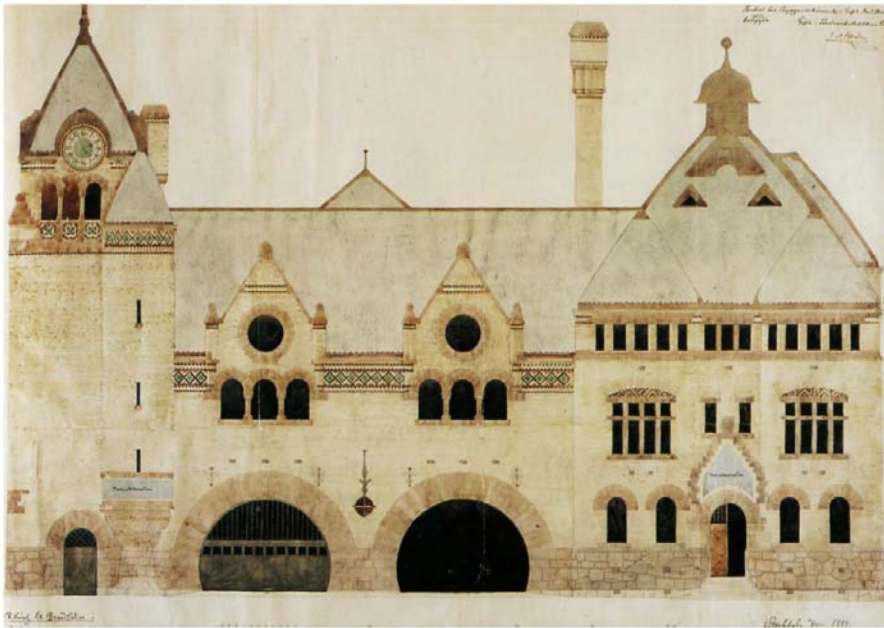
Men personer i hans närhet hade större vyer, liksom han själv. Han fick studera, först som inackorderad i Falun och sedan på Tekniska Högskolan i Stockholm för att bli maskiningenjör.

Istället blev fortsättningen studier till arkitekt på Konstakademin.

I ett par decennier efter 1890 var han mycket efterfrågad och kom att rita många byggnader som fortfarande är beundrade.

Genombrottet kom med den orientaliskt inspirerade brandstationen i Gävle 1891.

Ritningarna till Gävle brandstation, uppförd åren 1889-91 och Bobergs genombrott som arkitekt. Nedan Bob och Anna i "Tussirullan" den Scania Vabis som de kördes runt i Sverige för projektet "Svenska bilder". Chauffören Andersson syns inte på bilden. Det finns ett flertal böcker om Bobergs att låna och läsa (nederst t h).

Ferdinand – sedan studietiden i Stockholm alltid kallad Bob – gifte sig 1888 med Anna, född Scholander. Paret fick tidigt reda på att de inte kunde få barn, vilket istället lade grunden för ett sällsynt lyckligt och

fruktbart konstnärsäktenskap. De arbetade mycket ihop, och kompletterade varandra som personer.

Anna var mycket socialt begåvad och talade många språk, hon kom att introducera Bob i de högre samhällsklasserna – inklusive flera medlemmar av det svenska hovet och finanseliten.

Det syns också på listan över de på byggnader Boberg ritat att han hade mycket goda kontakter.

Paret reste också i en omfattning som var mycket ovanlig i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Totalt gjorde de ett hundratal utlandsresor, ända bort till USA och Indien. Anna hade också en målarateljé på Lofoten som hon regelbundet besökte.

Ett par av Bobergs byggnader i Stockholm: Centralposthuset (färdigt 1903) på Vasagatan och regeringsbyggnaden Rosenbad (1902) vid Strömgatan mot vattnet.

Efter arbetet med varuhuset NK i Stockholm tog de stora uppdragen slut för Ferdinand Boberg.

Sommaren 1915 hade han varit på besök i sin uppväxtort Kärrgruvan utanför Norberg. På hemvägen passade han på att besöka bruksorterna Ängelsberg, Ramnäs och Virsbo. Det var en bedrövlig syn. Han skrev:

”Tänk om jag kunde få göra ett stort arbete, inte bara över bergshanteringen, utan även över gammal byggnadskultur – jag såg ju de gamla bodarne i Nordanö och ladugården vid Seglingsberg och magasinet vid Ramnäs och smedjan och hyttan vid Ängelsberg...jag blev yr i huvudet vid tanken på allt som naturligtvis fanns kvar men sjöng på sista versen...så for jag hem, skötte avslutningen av N.K.s bygge men på kvällar och nätter funderade jag och byggde upp en plan...”*

Fr. v. LO-borgen, ursprungligen Carlbergskas huset, vid Norra Bantorget (1899), Thielska galleriet, ursprungligen Villa Eolskulle, på Djurgården (1907) och varuhuset NK (färdigt 1915) på Hamngatan. Samtliga byggnader i Stockholm.

När Boberg kom tillbaka till Stockholm satte han sig ner och började planera. Idén var att under tio års tid dokumentera svenska byggnader. Inklusivt masugnar och smedjor, som oftast lämnades därhän till förmån för slott och herresäten.

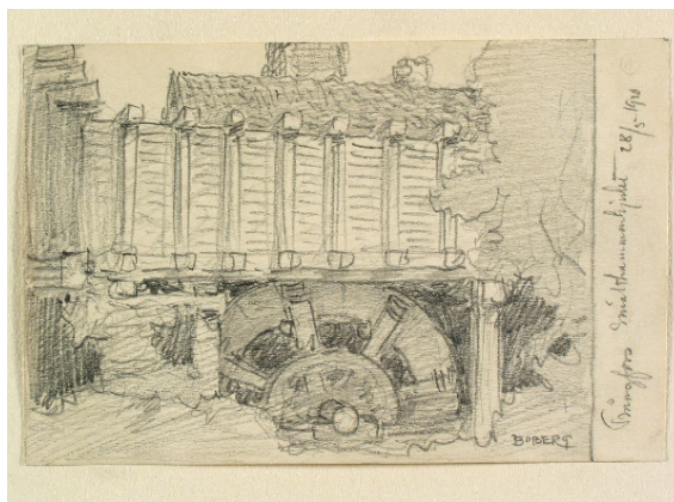
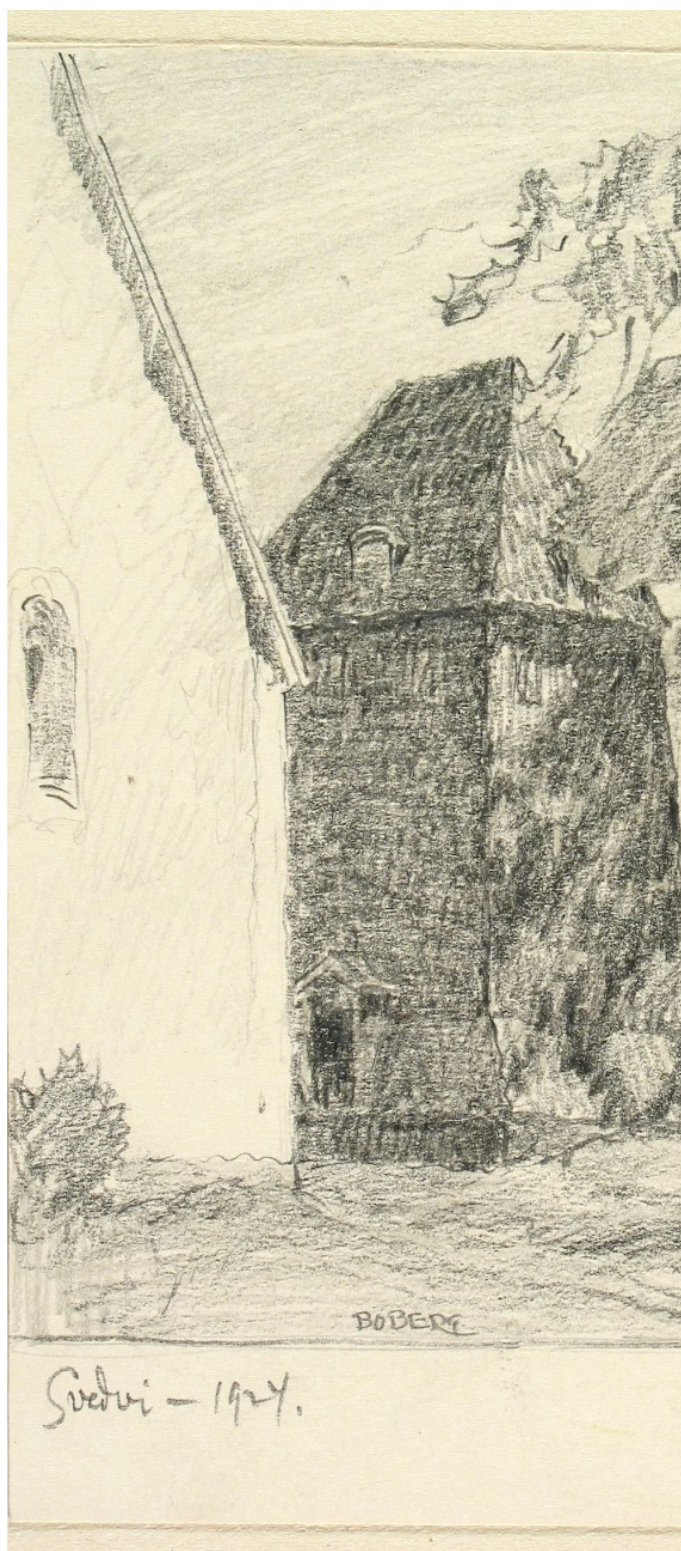
När han hade gjort ett par kolteckningar från Bergslagen presenterade han hela förslaget för hovmarskalken Printzsköld som han hade lärt känna under arbetet med NK-bygget. Denne lovade att tala med kungen och Wallenberg. Det gick bra. Efter att även själv ha jagat sponsorer hade Boberg fått ihop en summa som han beräknade skulle räcka för tio års arbete med dokumentationen av Sverige.

Hustrun Anna skulle förstås vara med, hon skrev dagbok. Viktigt var också att åka i en svensk bil, en Scania Vabis. Äventyret kunde börja.

*Ferdinand Boberg citerad i boken *Ferdinand Boberg – arkitekten som konstnär* av Ulf Sörenson (1992)

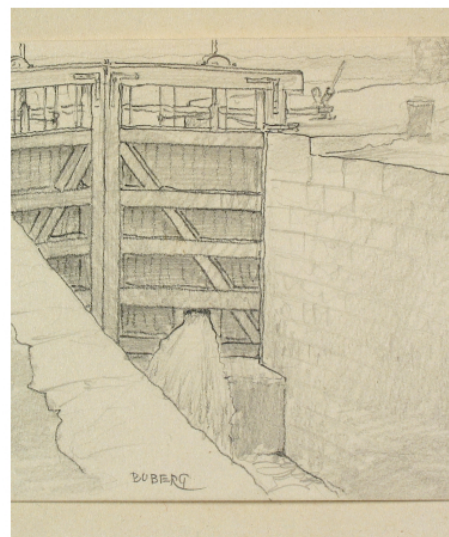
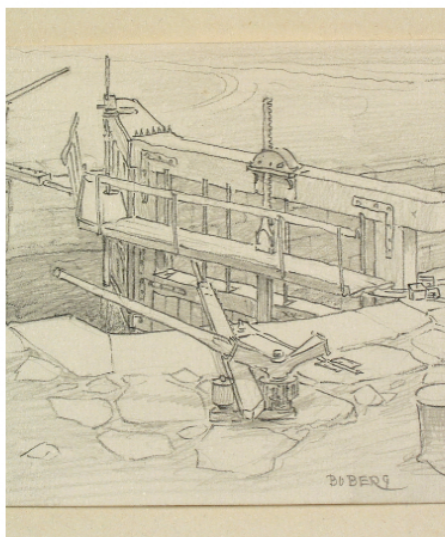
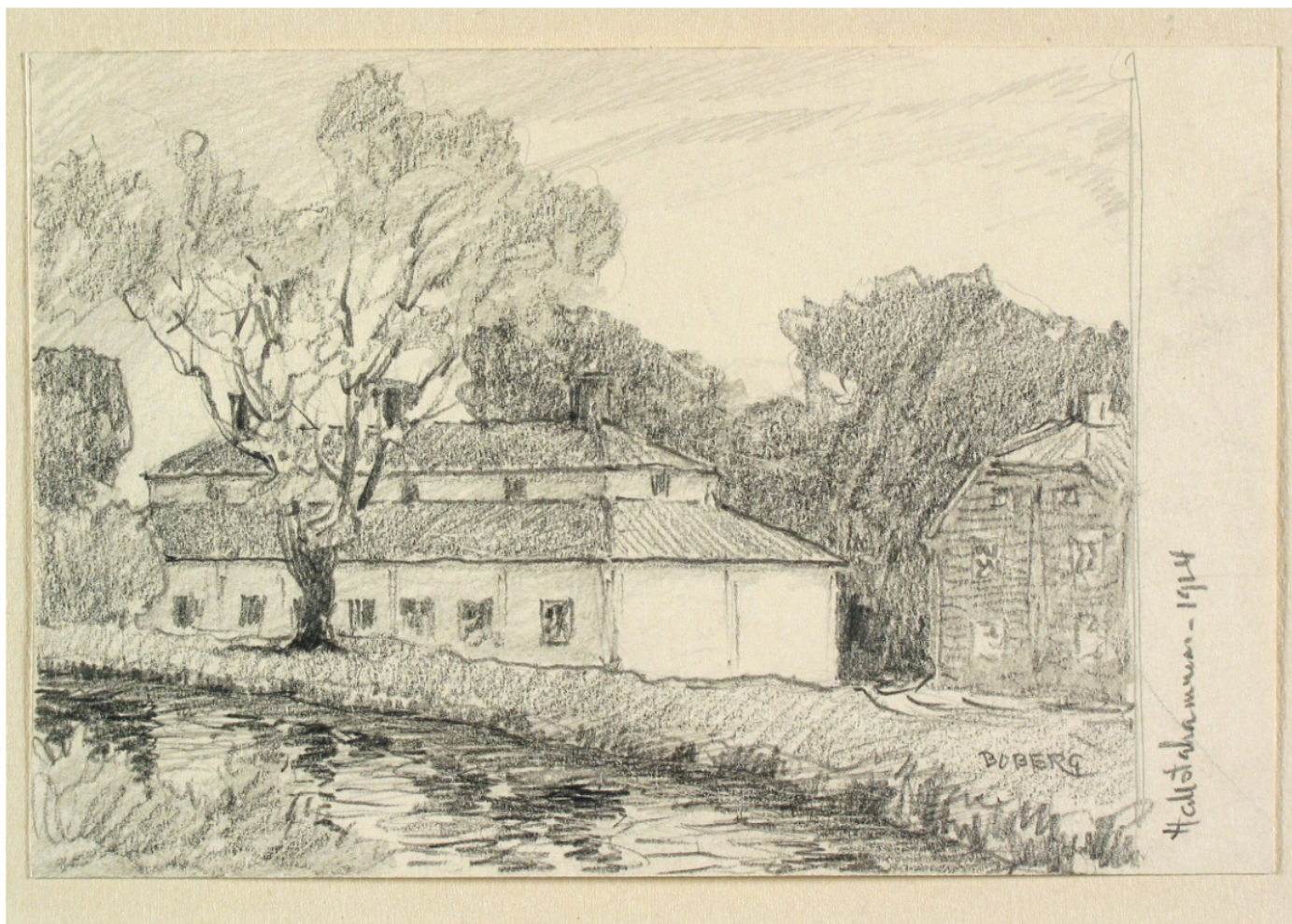
I Kolbäcks närhet

Till vänster: Svedvi kyrka. Uppifrån och ner till höger: Strömsholms slott, Trångfors, och bruksmiljö i Hallstahammar. Bondgården på omslaget till denna skrift har inte gått att säkert identifiera, trots hjälp från byggnadsinventeringen vid Läns museet i Västerås. "Det närmaste vi kommer är en byggnad i Strömsholm 8:1 som enligt inventeringen kallas för 'Körmästarebostaden', men vi är inte säkra på att det är den då den har koppling till Strömsholm och inte direkt är en bondgård."

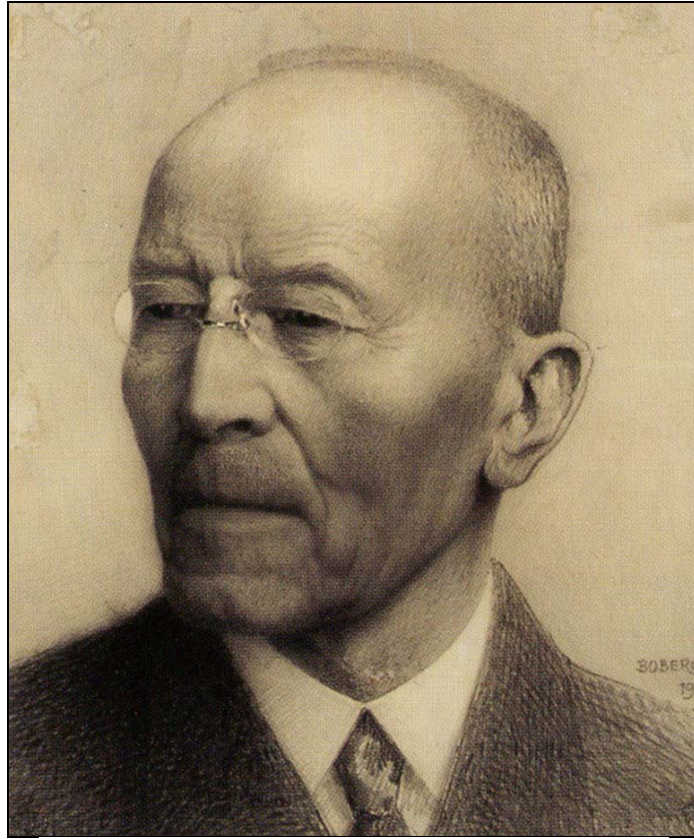

Vyer runt Strömsholms kanal

Överst: Kanalen genom Hallstahammar, under tre typiska kanalbilder från slussen i Fagersta. Den nedersta bilden på förra sidan och den översta bilden på denna föreställer Herrgården från Hallstahammar som numera står på Vallby friluftsmuseum i Västerås. Kanalen spelade en stor roll då Ferdinand Boberg vid sex års ålder tillsammans med föräldrarna fick åka till Stockholm. Färden gick först med tåg från hemmet i Kärrgruvan till Ängelsberg, sedan med liten ångbåt på Strömsholms kanal och sedan över Mälaren till Stockholm.

Ferdinand Bobergs självporträtt från 1935.

Boberg var 55 år när han 1915 började arbetet med det tioåriga projektet *Svenska bilder*. När det var klart fick privatpersonerna och företagen som bekostat alltsammans varsin mapp med utvalda kolteckningar från resorna.

Boberg hade räknat med efteråt få en lugn och tryggad ålderdom. Det blev inte riktigt så. Finanskrisen på 1920-talet gjorde att paret tvingades sälja sitt älskade hem Vintra på Djurgården i Stockholm. De flyttade till Paris i tre år, innan de 1928 återvände till Sverige. Hans kära Anna dog 1935 i sviterna efter en galloperation. Bob levde ensam i ytterligare drygt tio år innan deras urnor kunde ställas bredvid varandra i graven på Norra begravningsplatsen i Stockholm i maj 1946. Idag finns de 3 026 blyertsskisser som låg till grund för de kolteckningar som Boberg gjorde i Nordiska museets arkiv.

Merparten av Ferdinand Bobergs skisser går dessutom att hitta på internet: <https://digitaltmuseum.se/021097077026/ferdinand-boberg-svenska-bilder>

Ferdinand Bobergs uppväxthem

Gamla Herrgården

Norbergs by 7:62

Barndomshemmet räddat

Ferdinand Bobergs vision var att hans barndomshem i Kärrgruvan, Norberg skulle bli museum. Nu är detta på väg att bli verklighet. Ett uppdrag i juli 2020 från föreningen *Kulturens Vänner i Kärrgruvan* förkunnade viljan att rädda hemmet och gruvfogdekontoret intill. Bostaden hade då stått tom i många år.

På hösten samma år förvärvades fastigheten från ett dödsbo. Det gamla gruvkontoret intill revs dock i januari 2021 då det var i kraftigt förfall.

Tanken är att huset i Kärrgruvan ska bli ett nav i ett projekt för att levandegöra historien.

På ena sidan av huset finns museijärnväg och lokstall. På andra sidan gatan ligger Svinryggen känt för gruvbrytning ända från 1700-talet, 200 meter bort ligger Polhemshjulet från 1876 som med vattenkraft drev pumparna i gruvorna.

Järnvägen Kärrgruvan – Norberg – Ängelsberg öppnade redan 1853 och trafikeras fortfarande sommartid med rälsbuss. Detta var första sträckan när Ferdinand Boberg som sexåring fick följa med till Stockholm. Drygt 160 år efter hans födelse lever nu hans namn vidare på hemorten. De första stegen mot ett livaktigt museum har försvårats av pandemin, men framtiden är full av förhoppningar.

Adress: Linnévägen 33, Norberg

<https://www.gamlaherrgardennorberg.com/>,
<https://www.hembygd.se/norberg>, <https://ekomuseum.se/>
Facebooksidan *Rädda Ferdinand Bobergs barndomshem*